

DANIJEL ŽIVKOVIĆ, nosilac liste ZAJEDNO! Za budućnost koja ti pripada (DPS, SD, DUA, LP)

CGO: Koji je opšti stav partije o pitanjima rodne ravnopravnosti, ženske političke participacije i osnaživanja žena? Kako se to manifestuje u partiji/koaliciji?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Uvijek kada pričamo o participaciji žena u politici, govori se o onoj zastupljenosti koja je definisana zakonom, odnosno određenim kvotama. Iskren da budem, kvote su uvedene kada društvo nije prepoznalo neophodnost učešća žena u politici, nego je to moralo da se definiše zakonom.

U našoj partiji postoji veliki obzir prema aktivnom učešću žena u političkom životu. Uostalom, to smo i pokazali činjenicom da imamo organizacionu formu kao što je Alijansa žena koja, po mom utisku, djeluje vrlo proaktivno na društvenoj i političkoj sceni. Statutom, odnosno programskim aktima, propisano je čime se bavi Alijansa žena, a čine je žene iz cijele Crne Gore, iz svih opštinskih odbora, i vizibilan je njen rad i u medijskom prostoru. Naglasak uvijek treba biti i na komunikaciji Alijanse žena, kako sa medijima tako i sa civilnim sektorom, jer je to nova komponenta koju je ovaj saziv Alijanse uveo u svoj rad i tu je već napravljen uspješan model saradnje, i sa međunarodnim faktorom i sa civilnim sektorom. Alijansa žena je čvrst oslonac naše politike a to potvrđuje, između ostalog, i ova naša izborna lista sa preko 40% žena. Nismo htjeli da govorimo samo o kvotama, nego o tome da su žene zaista zastupljene u političkom životu sa ciljem da ponude novi kvalitet dinamici političkih promjena u Crnoj Gori, odnosno otvaranju demokratskih procesa. Pokazuje se da žene učešćem u politici daju poseban doprinos izgradnji tih procesa. To se vidjelo u prethodnom periodu, kada je u Skupštini Crne Gore funkcionisao Ženski klub u kojem smo imali ko-predsjednicu - Vesnu Pavićević, kao i žene iz našeg kluba koje su bile zastupljene u tom Ženskom klubu. Imao sam prilike da primijetim da su tamo dolazili lakše do konsenzusa oko određenih pitanja nego generalno što smo u Skupštini uspijevali da dijalogom dođemo do rješenja za važna pitanja koja opterećuju crnogorsko društvo. Cilj tog kluba bio je da se kroz tu saradnju dolazi do zakonodavnih inicijativa koje bi omogućile lakši pristup i rješavanje određenih izazova koji su značajno opterećivali crnogorsko društvo. To se i vidjelo kroz niz zakonskih inicijativa koje možda trebaju određenu doradu, ali je dat dobar model i tu vidim priliku i šansu za učešće žena.

Što se tiče konkretno Demokratske partije socijalista, uvijek se vodimo onim što podrazumijeva dodatan kvalitet, pri čemu ne upoređujem kvalitet između polova, daleko od toga. Mislim da su žene u DPS-u na svakom mjestu, bilo u Skupštini ili van nje, na svim skupovima pokazale visok nivo odgovornosti prema onome što su nacionalni interesi i pokazale da mogu, umiju i znaju kako treba voditi određene procese. Zato, što se tiče DPS-a u narednom periodu biće puna podrška afirmaciji u smislu zastupljenosti žena na listama, ali i za ekonomsko osnaživanje žena u Crnoj Gori.

CGO: Šta je iskustvo do sada pokazalo, da li žene uspijevaju da pređu zacrtane ideološke i partijske okvire kada treba glasati za neki zakon koji je od značaja za sve njih podjednako? Da li se ujedinjuju tada i pronalaze kompromis?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Meni djeluje da uspijevaju. I u prethodna dva saziva smo vidjeli da se žene mogu ujediniti oko nekih važnih pitanja. Na primjer, oko Alimentacionog fonda ili oko Krivičnog zakonika, itd. Sve je to bilo organizovano sa ciljem da se dođe do zakonskog rješenja koja će prevenirati one izazove pred kojim se nalazi crnogorsko društvo, ali i da djeluju na posledicu koja je u međuvremenu nastala. Jesu li mogla neka od tih zakonskih rješenja biti bolje definisana uz bolju komunikaciju sa predstavnicima izvršne vlasti? Sigurno da jesu. Pokazalo se, u nekom momentu, da postoji otežana implementacija pojedinih zakonskih rješenja, ali je nesumnjiva dobra namjera i dobra praksa udruživanja žene unutar Skupštine zarad neke normativne aktivnosti koja adresira neka od izazovnih pitanja.

CGO: Kakav je ambijent za političku participaciju žena u okviru vaše partije/koalicije i da li se ženama u okviru vaše partije/koalicije pruža dovoljno prostora da iskažu svoje stavove? Pokazuju li i žene više inicijative za uključivanjem?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Inicijativa postoji. Sada, u ovom sazivu, na čelu Alijanse žena se nalazi Drita Lola, koja dolazi iz Ulcinja, a imala je i iskustvo civilnog sektora, uz vrlo respektabilno znanje koje je sticala u Crnoj Gori i van Crne Gore, i pokazuje ozbiljan pristup što se tiče pitanja položaja žena u crnogorsom društvu. Drugo, što se tiče inicijativnosti žena u DPS-u, ona nikad nije manjkala, uvijek je postojao visok nivo inicijative, i u kontinuitetu se povećava. Povećava se čak i u smislu prostora koje Alijansa žena DPS-a zauzima i u medijskom prostoru, kao i opseg pitanja kojima se bavi. Što se tiče zastupljenosti žena imali smo prilike da vidimo da su žene bile sastavni dio određenih odbora na čelnim pozicijama, a u prethodnom sazivu to je bila Daliborka Pejović, na čelu Odbora za korupciju.

Pitanja rodne ravnopravnosti su u fokusu Odbora za rodnu ravnopravnost, ali se više o tome može govoriti u okviru određenih seminara, sesija, u okviru onoga što NVO pruža društvenoj i javnoj sceni organizacijom različitih događaja, a žene iz DPS-a uvijek aktivno sudjeluju i posebno u saradnji sa međunarodnim organizacijama u Crnoj Gori sa kojima postoji odlična saradnja.

CGO: Da li je partija ikada, a pogotovo za ove parlamentarne izbore, vodila kampanju o ovom pitanju, da li je bilo pokušaja unutar stranke da se ovo pitanje snažnije javno problematizuje i zagovara?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Tokom ove kampanje fokus je bio na ekonomskim pitanjima kod većine političkih subjekata. No, dio tih ekonomskih pitanja se odnosio i na žensko preduzetništvo, odnosno ekonomsko osnaživanje žena i to je bio jedan poseban dio našeg programa. Čini mi se da smo mi, tamo gdje smo upravljali lokalnim samoupravama, dali poseban podstrek ženskom preduzetništvu. Imam uvid u to kako se radi u određenim lokalnim samoupravama i kako se sa tog nivoa može kreirati uspješna priča. Uspješna priča u smislu kreiranja tog programa, opredjeljivanja sredstava, podrške biznis idejama, i uvjerio sam se da žene raspoložu sa velikim brojem kvalitetnih ideja koje na kraju sprovedu u djelo. Možete imati nekad dobru ideju koju ne možete sprovesti, ali ono što sam imao prilike da vidim na nivou lokalnih samouprava, iako se radi o skromnim sredstvima, jeste da se uspijeva i sa tim skromnim sredstvima doći do konkretnog cilja. Tako da smo bili posvećeni i ekonomskom osnaživanju žena. S druge strane, komunikacija oko rodne ravnopravnosti je, svakako, uvijek u fokusu. Imali smo niz događaja u prethodnom periodu, o kojima je javnost upoznata, a koji su zabrinuli sve. To nije političko već šire društveno pitanje koje se mora rješavati sistemski, i možda je u ovoj kampanji izostala adekvatna medijska praćenost onoga što je taj dio našeg programa, kao i dijelovi oko nasilja nad ženama i vršnjačkom nasilju. Imamo to u programu, ali moguće da ga nismo dovoljno dobro iskomunicirali u odnosu na one teme koje su dominirale.

CGO: Istraživanje CGO-a, takođe, pokazuje da je u medijima samo 2% vremena i prostora u tekućoj kampanji posvećeno pitanjima rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena? Zašto je to tako?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: U fokusu pažnje javnosti su ekonomska pitanja, i to nije iznenađenje, jer svako se pita u današnjem vremenu kakav će mu biti životni standard i kvalitet života. Međutim, ne čini kvalitet života samo zarada, penzije i socijalna davanja. Tu su i pitanja kakvo će biti obrazovanje, zdravlje, kulturni ambijent, i u svemu tome je i pitanje rodne ravnopravnosti i učešće žena u politici, zatime nasilje nad ženama, itd. Nije ovdje bilo u pitanju samo sticanje političkih poena, ali vjerovatno se većina partija fokusirala na onaj dio programa koji je bio prevashodno interes javnosti, uz naznaku da se moglo vjerovatno više u ovoj kampanji govoriti o tome. Čuo sam primjedbe i kritike koje se odnose na ljudska prava i slobode, ali i na ova pitanja, odnosno da se malo o tome govorilo tokom kampanje. Mogli smo možda da nametnemo i drugačiji tempo, ali razgovor na tu temu nije izostao. Moguće da to nijesmo dobro medijski prezentovali. Definitivno to mogu potvrditi kao neko ko je nosilac ove koalicione liste, da se to čulo od mojih kolega koji su se bavili tim pitanjima i slali te poruke. Interesovanje medija definitivno je bilo

usmjereno ka ekonomskim pitanjima, a što se tiče ovog segmenta priče, mogli smo i mi više pažnje tome posvetiti ali u narednom periodu imamo priliku da se ispravimo.

CGO: Posljednjih nekoliko godina, posebno su izraženi govor mržnje, mizogini, seksistički komentari i negativne kampanje usmjerene ka ženama u političkom i javnom životu. Iako naše istraživanje pokazuje da je u prvim danima kampanje za parlamentarne izbore u tom dijelu ostvaren određen pomak, pojedini mediji su i dalje vodili prljave kampanje protiv nekoliko žena iz različitih partija. Međutim, gotovo da su samo žene stale u odbranu svojih koleginica. Zašto je to tako i zar muškarci u tome ne vide problem?

DANIJELO ŽIVKOVIĆ: Pratio sam i taj dio jer se odnosilo i na diskvalifikacije različitog tipa na račun koleginica koje dolaze iz partije kojoj ja pripadam. Imali smo niz medijskih reakcija na tu temu, kao i na račun koleginica iz drugih partija koje su bile u Skupštini, odnosno u javnom životu. Ne mogu se saglasiti sa ocjenom da nema muške empatije ili da nema solidarnosti, mislim da se više radi o pokazivanju one solidarnosti koja je definitivno uspostavljena na nivou Skupštine, makar ono što sam ja pratio i kroz rad Ženskog kluba uvijek je ta reakcija bila adekvatna, primjerena datom momentu i vrlo efikasna. Što se tiče reakcija od strane kolega koji su bili u Skupštini ili van, čini mi se da je bilo podrške u smislu da kao društvo nećemo napraviti korak naprijed, makar kada govorimo o demokratskim procesima, ako nastavimo sa širenjem mržnje, ili lijepljenjem etiketa i diskvalifikacija na račun žena koje se bave politikom.

To je nešto što se mora iseliti iz javnog diskursa. Svako mora da se zapita kada piše bilo kakve komentare ili kreira tekstove u medijskom prostoru o integritetu, dignitetu i dostojanstvu određene osobe, posebno jer u javnom diskursu ne smije da se omakne nijedna suvišna riječ u svakom smislu. Sve se može reći primjereno i onako kako to nalaže kućno vaspitanje čovjeku, a ne lijepljenjem nekih negativnih etiketa ili diskvalifikacija, zbog političkih razlika, a sa kojima bi neko trebalo da se nosi sada u medijskom prostoru. Mislim da tu podjednaku odgovornost snose oni koji kreiraju takve sadržaje, kao i oni koji takve sadržaje prenose. Takvim sadržajima ne treba dati prostora na medijskoj sceni. Imamo društvene mreže koje su potpuno otvorene i svako može da saopšti svoje mišljenje, u demokratskom društvu nije ništa sporno, ali problem nastaje kada to pređe u zadiranje tuđih prava i sloboda, i kada to prelazi i izvan zone uvreda, čak u zone prijetnji. Tu već dolazimo do problema gdje nastupa dio zakonske regulative koji predviđa krivičnu ili prekršajnu odgovornost.

Znam da su neke koleginice iz kluba poslanika pokrenule prekršajne postupke protiv osoba koje su saopštavale ne samo uvrede, nego čak i ozbiljne prijetnje, i danas po tome postupaju nadležni državni organi. Čini mi se da se to sada sve svelo na prekršajnu odgovornost, ali to nije dovoljno. Sankcija postoji da bi nekoga odvratila da počini neko prekršajno ili krivično djelo. Ali je li suština samo u sankcijama, u kaznama koje su propisane našim zakonima? Mislim da nije. Mislim da je cilj emancipacija društva. Mi smo postepeno ušli u proces emancipacije crnogorskog društva i to će trajati, a zavisiće i od nas kao nosilaca javnih riječi i javnih funkcija u smislu kako se ponašamo na javnoj sceni i u političkom životu.

Često nas, DPS, kritikuju da nismo žustri u odgovorima, da nismo snažni prilikom saopštavanja naše argumentacije. I to nije zato što nemamo hrabrosti da kažemo nešto drugačijim riječima, nego da bi iz naših riječi ljudi izvlačili određenu pouku, da bismo emancipovali crnogorsku javnost jer mi smo ogledalo onih onima koji nas slušaju i glasaju, koji nam daju povjerenje da njih predstavljamo, bilo u zakonodavnoj ili izvršnoj vlasti, mi smo predstavnici građana koji bi trebalo da vode računa, prije svega, o svom obraćanju i da svako snosi dio odgovornosti u tom dijelu.

Čini mi se da je ta odgovornost manjkala u prethodnom periodu, a vjerujem da svako mora voditi računa da bez senzacionalizma i bez lijepljenja etiketa nešto saopštava, a da se do sticanja nekog političkog poena ili veće medijske pažnje može i tako što ćete sačuvati onoga preko puta vas. Po meni je to suština, ne samo u politici nego generalno u životu.

Tu smo došli do problema gdje postoji ozbiljna satanizacija, demonizacija žena u politici, lijepljenje tih etiketa i nije jednostavno ženama da se nose sa tim.

CGO: Kako to utiče na njih?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Pa utiče negativno, jer takvi komentari nijesu slučajni. Vjerovatno još uvijek nismo na dovoljnom nivou demokratske zrelosti da bi prihvatili to da svako ima svoje promišljanje i svoj ugao viđenja određene društvene ili političke situacije.

Mislim da su žene u Crnoj Gori koje sa bave politikom hrabre i da ih ti komentari ne odvrćaju od toga da se bave politikom. Ali, moguće da ta vrsta satanizacije može biti i destimulativna za neke žene. Zato, ako mi zajednički ne budemo radili, u kontinuitetu, a to je dug proces, da se stanje na političkoj sceni dovede na taj nivo, da postoje razlike i da se sve što postoji kao razlika može saopštiti argumentovano, kulturno i vaspitano i da se poštuje mišljenje, ideologija i programski princip onog drugog preko puta nas, ako ne usvojimo to kao opšti princip djelovanja i funkcionisanja u politici, onda to neće biti dobro.

Oснаživati učešće žena u politici ne znači obezbijediti određen prostor u smislu kvota ili određena mjesta u smislu rukovođenja ili upravljanja nekim procesima, nego znači obezbijediti ambijent u kom će se svako osjećati dovoljno komforno da saopšti ono što misli.

CGO: Kad je riječ o zastupljenosti žena na izbornim listama, na listi Vaše koalicije je 41% žena, a samo je jedna lista imala oko 60% žena, dok je većina nastojala samo ispuniti zakonski minimum od 30%. Jeste li vi imali problema oko toga, i jesu li same žene iskazale želju da se tu nađu u ovom broju?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Naravno. Kao što sam rekao, inicijativnosti nikad nije manjkalo, makar što se tiče DPS-a. Imamo i ranije smo imali, kvalitetan klub žena iz našeg kluba poslanika, to su prepoznate žene u javnom i političkom životu. S te strane gledano, mi jesmo imali problem u smislu koncipiranja liste, žao mi je što nije bilo više prostora na listi koje bismo opredijelili za učešće žena. To je važno pitanje, ne zbog kvota, nego tu je sadržina i suština jer su žene inicijativne, hoće da se bave politikom, hoće da kroz učešće na listama ili učešće u politici mijenjaju ambijent, da daju lični doprinos i pečat tim promjenama i sazrijevanju demokratskom crnogorskog društva. Naš izazov je zato bio upravo suprotno, mi mogli da napravimo još dvije ili tri liste. Nemam dilemu, i govorim opet o suštini ne o kvotama, da isključivo od inicijativnosti žena i njihovih motiva i njihove želje će zavisi i njihova dalja participacija, jer su vrata DPS-a potpuno otvorena, o tim problemima uvijek govorimo, imamo sada dovoljno prostora u narednom periodu da stvari posložimo kako treba i da povećavamo učešće žena u politici i na izbornim listama.

CGO: Broj žena u Skupštini se iz saziva u saziv ne povećava, a vidjećemo što će donijeti naredni saziv. Idemo li mi kao društvo naprijed u tom smislu, sazrijevamo li?

DANIJEL ŽIVKOVIĆ: Ja, opet, gledam stvari malo optimističnije. Mislim da mi idemo postepeno naprijed. Sve zavisi od pristupa i od načina kako partije gledaju na to. Mogu reći za DPS da smo mi emancipatorska partija, kako god ko to politički posmatrao i kako god gledao ko na DPS, mi smo emancipatorska partija koja nikada nije donosila neku odluku u državnoj politici da bi se ta odluka morala dopasti javnosti. Trudili smo se da našim odlukama, koje nijesu nimalo bile lake u prethodnom periodu, emancipujemo crnogorsko društvo. Ne moram da Vas podsjećam kako je crnogorsko društvo izgledalo prije možda nekih 15-ak godina, ili manje, kada je organizovan prvi Pride, koliko je to bilo izazovno, pa vidimo da se postepeno i protokom vremena dešavaju pozitivni pomaci. Ne znamo kako će stvari izgledati u budućoj Skupštini i u izvršnoj vlasti, ali postoje možda neki trendovi koji ukazuju da stvari ne idu naprijed.

Ja to gledam, ipak, sa optimističnije strane, iako postoji ta vrsta manjkavosti onda je to i dodatna obaveza da je ispravimo, nas kao aktera na političkoj sceni. Drugo, obaveza je i žena da nametnu dodatno tempo promjena na političkoj sceni, koji će doprinijeti njihovoj većoj participaciji u svim političkim subjektima, između ostalog i u Skupštini i u izvršnoj vlasti. U ovom prethodnom sazivu smo imali ženu na čelu Skupštine, što je, u tom smislu, bio određen pomak. Mislim da pomake treba gledati suštinski i kvalitativno, a ne formalno u smislu kvota, nije ovo pitanje ko ide ispred a ko iza, svi smo u jednoj liniji i svi smo jednaki, to je društvo jednakih šansi koje će pružiti šansu jednako i muškarcima i ženama shodno njihovim kvalitetima da se u tom društvu nametnu.

CGO: Kakvu ulogu imaju lider/ka partije u osnaživanju žena?

DANIJELO ŽIVKOVIĆ: Definitivno lideri imaju važnu ulogu u čitavom procesu, ako govorimo o povećanju učešća žena u politici. Moramo krenuti od ambijenta, zajednički, kao lideri subjekata, moramo doprinosti da taj ambijent bude bolji. Od ovih 15 izbornih listi, jedna je bila lista na čijem čelu se nalazila žena, tako da se moramo uključiti dodatno u afirmaciju onoga što je motiv žena da učestvuju u politici, moramo se suštinski tome posvetiti. Šta to znači? Da se ne okupljamo reda radi, da na tim forumima razgovaramo o nekim pitanjima i da na kraju sa tih foruma ili sastanaka izađemo bez nekih zaključaka koji će imati svoj finalni rezultat. Treba da to postavimo kao rad, red, rezultat, onda taj rezultat mora biti.

Znači, ako smo uočili da imamo manje žena u procesu odlučivanja ili donošenja odluka, što je jedan od izazova pred kojim stoji crnogorsko društvo, onda treba da vidimo zajednički to da promijenimo. Da li je to povećavanje kvota u zakonu kada već politički subjekti ne žele sami da rade na ovim pitanjima, moguće... Mi smo to odradili, ne ni zbog kakvih kvota nego smo mogli da napravimo dvije ili tri liste sa sve ženama na tim listama, koje bi bile uspješne podjednako kao i ova, ili možda i uspješnije. Ovo ne govorim na nivou neke političke deklarativnosti ili floskula, nego zato što uloga lidera jeste da trasira taj proces u jednoj partiji, da osnaži ulogu posebno foruma ili alijanse žena u partijama. Čini mi se da većina partija ima forume žena u svom sastavu i da kroz to afirmišu učešće žena u politici, a kada dođemo do momenta da se odlučuje kako dalje, odnosno gdje bi žene mogle da nađu učešće u narednom periodu, onda im definitivno dati šansu da budu u procesu donošenja odluka sa određenih pozicija. To je suštinski uloga onih koji se nalaze na čelu liste ili partije - da se osnaži žena tako što će joj se dati prilika da ona bude kreator donošenja odluka u našem društvu.